

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Центр післядипломної освіти, заочного та дистанційного навчання

Кафедра практичної психології

**ВІДОБРАЖЕННЯ ВЗАЄМВІДНОСИН ДІТИ-БАТЬКИ У ДИТЯЧІЙ
СЛОВЕСНІЙ ТВОРЧОСТІ**

кваліфікаційна робота

здобувача вищої освіти

освітнього ступеня «бакалавр»

Ольги ГОЛУБКИ

4 курсу заочної форми навчання

спеціальність 053 «Психологія»

ОПП «Психологія»

Науковий керівник

доктор психологічних наук, доцент

Галина КАТОЛИК

Рецензент

кандидат психологічних наук,

доцент

Олександр КУЦІЙ

Кваліфікаційна робота допущена до захисту

«10» квітня 2022 р., протокол № 10

Завідувачка кафедри практичної психології

кандидат психологічних наук

_____ **Галина ОДИНЦОВА**

Львів

2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ДИТЯЧОЇ СЛОВЕСНОЇ ТВОРЧОСТІ.....	5
1.1 Сутність характеристики словесної творчості	5
1.2 Аналіз феномену словесна творчість в контексті наукових праць.....	10
1.3 Роль словесної творчості у взаємовідносинах батьки-діти	15
Висновки до 1 розділу.....	23
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ДІТЕЙ ТА БАТЬКІВ У ДИТЯЧІЙ СЛОВЕСНІЙ ТВОРЧОСТІ.....	24
2.1 Методологічне обґрунтування взаємодії діти-батьки у дитячій словесній творчості.....	24
2.2 Організація та проведення емпіричного дослідження.....	28
2.3 Аналіз результатів дослідження взаємодії дітей та батьків.....	28
Висновки до 2 розділу.....	36
ВИСНОВКИ.....	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	38
ДОДАТКИ.....	41

ВСТУП

Кваліфікаційна робота присвячена відображенню взаємовідносин діти-батьки у дитячій словесній творчості.

Сім'я є частиною соціального організму, який живе разом із ним у єдиному ритмі і відображає велику загальну мету. Виховання дитини трактується в співучасті з реальністю, але батьки повинні докладати максимум зусиль для формування особистості, соціальної адаптованості та вміння бути патріотом своєї країни.

Особливе місце у творчому самовираженні дітей займає словесна творчість - основна форма літературної творчості - спеціально організований, мотивований процес виробництва дитячої творчості в будь-якій мовній формі, що відповідає конкретним літературним стандартам. Таким чином, словесна творчість є вершиною або результатом досить високого рівня розвитку мовлення та уяви. Сучасні дослідники підкреслюють величезний вплив творчості на формування зрілої особистості, здібностей дитини, її потреб і мотивацій. Високий рівень словесного розвитку усної творчості досягається лише за певних умов: розвиток психічних процесів, особливо творчої уяви, мовлення в усіх аспектах розвитку, багатий життєвий досвід дітей, особливо організоване навчання та добре-обрана словесна творчість.

Одна з важливих і актуальних проблем – розвиток словесної творчості дітей. Базова програма визначає його як одне із провідних завдань сучасної освіти. У стихійному пошуку нових методів і технологій, спрямованих на взаємодію діти-батьки у словесній творчості визначено актуальність даного кваліфікаційного дослідження.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати взаємодію діти-батьки у дитячій словесній творчості.

Щоб досягти мети предмета дослідження було поставлено такі завдання дослідження:

На основі теоретичного аналізу наукових джерел розкрити сутність понять «творчість», «словесна творчість».

Перевірити вплив взаємодії між батьками та дітьми на розвиток словесної творчості у дітей.

Проаналізувати шляхи відображення взаємодії діти-батьки у словесній творчості.

Об'єкт дослідження – феномен словесної творчості у взаємодії між батьками та дітьми.

Предмет дослідження – взаємозв'язок діти-батьки у дитячій словесній творчості.

Наукова (теоретична) новизна роботи полягає у поглибленні наукових уявлень про відображення взаємозв'язку між батьками та дітьми у дитячій словесній творчості; науковому обґрунтуванні феномену словесної творчості у досліджуваній роботі; розробці методичних рекомендацій батьківського виховання.

Практичне значення досліджуваної роботи полягає у визначенні ефективних методів розвитку у дітей різних вікових категорій словесної творчості. Ці розробки можуть бути використані педагогічними працівниками, батьками та практичними психологами для покращення інституту батьківства.

Методологія даного дослідження складається із принципів детермінізму, методу теоретичного аналізу літературних джерел дослідження; взаємного поєднання самосвідомості і життєдіяльності; розвитку психіки; системно-структурний принцип.

Кваліфікаційна робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ДИТЯЧОЇ СЛОВЕСНОЇ ТВОРЧОСТІ

1.1 Сутність характеристики словесної творчості

Сучасний розвиток успішних націй висвітлює глобальні проблеми людського потенціалу, заснованого на творчій самореалізації поколінь та їх культурно-інтелектуальному відтворенні. У сучасному українському суспільстві перед освітою стоїть завдання посилення процесу розвитку особистості, що супроводжує формування у дітей потреб у творчості. Розкриття творчого потенціалу дітей є однією з головних ідей базових компонентів освіти, Закону України «Про освіту», Закону «Про дошкільну освіту», Закону «Про здобуття повної загальної середньої освіти», Закону «Про захист дітей», Концепції позашкільної освіти і навчання, Концепції Нової української школи, Національної доктрини розвитку освіти та інші законодавчих документів.

Проте нормативно-правова база навчальних закладів усіх рівнів не в повній мірі гарантує виконання завдань творчого розвитку дітей. Наразі доречно зазначити, що вчителі недостатньо усвідомлюють необхідність системного формування загальної творчої особистості дітей, а розвиток індивідуальних творчих здібностей дітей фрагментарно, теорії та методи цілеспрямованого формування творчої особистості дітей є незрілими.

Словесна творчість – один із найскладніших видів дитячої творчості, своєрідність якої виявляється у взаємозв'язку з різними видами діяльності через проникнення в них та їх реалізацію. І навпаки, конкретна ситуація реальної діяльності дитини, її вік, мовне середовище також істотно впливатимуть на характер і зміст мови, що в свою чергу впливає на словесну творчість. З іншого боку, ця проблема пов'язана з унікальною примітивною діяльністю, тому логіка вивчення її механізму вимагає переважно аналізу діяльнісної сторони мовлення.

Такі мовленнєві ситуації мають велике значення для розвитку та стимулювання мовної творчості дітей, створюють умови для орієнтовної дослідницької мовленнєвої діяльності в умовах розв'язування задач. Це надає

кілька варіантів вибору конкретної реалізації, дозволяючи застосовувати голосові дії найбільш ефективно та належним чином, а також гнучко керувати ними для вирішення проблем з голосом. [4].

Мовна творчість дітей тісно пов'язана з різноманітною діяльністю дітей: це може бути самодостатня мотивована та цілеспрямована діяльність, опосередкована мовними символами та їх функціональними застосуваннями, а може бути у формі словесних дій через інструктаж. Бути частиною макрокампанії, проникати, служити. В обох випадках словесна творчість дітей мотивується потребою самовираження, через словесне відображення власних почуттів, думок, вражень, уявних образів, натхненних уявленнями про художні твори та навколишнє середовище. У різноманітних своїх проявах структура словесної творчості включає: мотиваційні компоненти, плани, асоціації, уявні образи, що керують творчим процесом, певні мовленнєві дії 15

На думку А. Богуша, Н. Гавриш, розвиток мовної творчості має базуватися на комплексному вирішенні мовних проблем (виховання всіх компонентів звукової культури, збагачення та активізація словникового запасу дітей, формування граматичної правильності, розвиток зв'язних діалогів). і монологи) мовлення). Поступово діти знайомляться з переносними значеннями слів, багатозначністю, словосполученнями, розуміють їх смислові відтінки. Домінуючою формою літературної творчості, вважають дослідники, є мовна творчість – «спеціально організований, зумовлений мотивацією процес створення дитиною твору в будь-якій формі мовленнєвого висловлювання, що відповідає певним літературним нормам» [5, 11]. Дитина намагалася вигадувати історію, сподіваючись привернути увагу глядачів, і їй було важливо, щоб її власна робота отримала позитивні відгуки.

Програма «Мовленнєвий компонент дошкільної освіти», розроблена А. Богушем, розглядає розвиток мовної творчості у формувальному контексті художньо-мовної (літературної, музичної, музичної, драматичної, образотворчої та мовної) діяльності дітей, а також художньо-естетичної діяльності дітей. Розвиток свідомості, формування художньо-літературної

свідомості - як важлива його частина. Викладання мовленнєвої творчості тісно пов'язане з формуванням естетичної функції мовлення[5].

Завдяки словесній творчості дитина задовольняє свої головні потреби – самоствердження та самоактуалізацію. Однією з характеристик мовної творчості дітей є щирий, відкритий творчий порив, емоційний ентузіазм. Без дитини не можна творити. Вона завжди у своєму творінні, у кожному її елементі, у кожному герої водночас. Вираз творчості словами за допомогою мови допомагає дитині виражати свій внутрішній світ, перетворюючи внутрішнє і суб'єктивне у зовнішнє, об'єктивне і легке для сприйняття. Словесна творчість — звичний спосіб самовираження дошкільника, за допомогою якого він підсвідомо поступається місцем своїм почуттям, страхам, переживанням, позбавляється від усього цього, зміцнює свій дух мріями, сподівається, що зможе все подолати. Ці творчі прояви мають зовнішні характеристики, і дорослим дуже важливо навчитися «читати», розуміти «мову» переживань і почуттів, які діти свідомо чи підсвідомо виражають у роботі, вміти розшифровувати сигнали, сигнали, тощо. Він розсилає в процесі, сюжет або сюжет гри.

Незалежно від виду чи характеру діяльності, пов'язаної з мовною творчістю, вона орієнтована на діалог, взаємодію. Саме у словесній творчій діяльності під впливом художніх творів та вражень оточення у дітей формується вміння рефлексувати, «випробовувати» різні образи, типи, приймати своє місце в різних ситуаціях, відчувати свої переживання. вчинки, дії та поведінка аналізуються і висловлюють певні оцінки та моральні судження, намагаючись ототожнити себе з тими образами, в яких вони відтворюються, пов'язані і в яких перевтілюються. З іншого боку, через своєрідність їхнього творчого вираження. Словесна творчість для дитини – це можливість наблизитися до світу прекрасного, відчути естетичне задоволення від творчого процесу. намагається диференціювати, уніфікувати себе, а у своєму творчому сходженні уява намагається відмежуватися від реальності, зникаючи в уявному світі. Природним є момент, коли у дитини формується естетичне захоплення творчістю - самостійним і зв'язним виразом. Тому вона

передбачає оволодіння будівельними «нормами» і «техніками» різних виразів, а також високим рівнем художньо-естетичного сприйняття та творчої уяви [5, 11]. Дослідники вважають, що твір мистецтва може допомогти дитині жити разом із героєм у його житті, «увійти в нього» і дозволити його почуттям проникнути. Тому мовна творчість є важливою складовою психологічного та духовного життя дітей дошкільного віку. Словесна творчість дошкільників, залежно від умов, в яких вона виникає, може проявлятися у багатьох формах: сюжетно-рольова (розповідь, ігровий діалог), пізнавальна (міркування, пояснення, запитання), художня, музична, драматична акомпанемент дій, їхні коментарі, словесні малюнки), спілкування з однолітками та дорослими [5].

Формування стосунків між дошкільником і батьком налагоджується в ігровій формі, також можуть бути використані елементи казки. Адже це казка, як зразок цілісної оповідної та літературної мови, джерело сюжету й образності. Завдяки їй активізується дитяча уява та творчість.

Р. Жуковська, С.О.Ладивір, О.Тихеева підкреслювали особливий вплив ігрової діяльності дітей на їх мовленнєвий розвиток [26, 34]. Тому О. Тихеева зазначає, що гра відкриває безмежні можливості для мовного розвитку дітей, але для цього їй необхідно вдало організувати для спілкування з дорослими та дітьми. У заняттях з малюками, які ще не розмовляють або рідко розмовляють, переважає мовлення дорослих. З розвитком мови та розширенням сфери мислення та мовних здібностей дітей зміст гри стає дедалі складнішим, збільшується кількість персонажів та нових предметів. Активне мовлення дітей доповнює мовлення дорослих. Особливу увагу дослідники звернули на ігри з іграшками на вибір. Гра з дошкільнятами, які не вміють говорити, може допомогти наростити пасивний словниковий запас. Доповнення пасивного словникового запасу передусім зростанню активного словника, навіть якщо дитина засвоїла механіку мовлення. Це пов'язано з мовленням, яке діти чують під час гри [34]. Особливий вплив на розвиток мови дітей мають епізодична рольова гра, навчальна гра, особливо словесна й усна, ігри за змістом художніх творів (драма, драматична п'єса, сценічна гра). Тому О. Сорокіна відносить словесні ігри до ігор-подорожей, ігор-роздатковий, ігор-відгадок,

головоломок, діалогових ігор, які спрямовані на активізацію емоційно-психічних процесів (єдність мови, дії, мислення та уяви дітей) [27].

Термін «вербальні ігри» часто використовується в науковій літературі для опису ігор зі словами. Підкресліть, що вони призначені для вирішення мовленнєвих проблем, передбачаючи розвиток безпосередньо зв'язного (діалогічного, монологічного) мовлення, різноманітних видів мовленнєвих висловів (описів, розповідей, міркувань, інтерпретації змісту художніх текстів). Мовні ігри в ньому відновлюють і творчі. Ігри з мовними репрезентаціями мають репрезентаційні особливості, тобто дошкільнята відображають зміст знайомих художніх творів (оповідання, казка, поезія) у спосіб, наближений до тексту. До таких ігор належать драматичні ігри, ігри з вмістом художнього твору, сценічні ігри та ігри, які розглядають казкові сценарії.

Творчі мовленнєві ігри спрямовані на те, щоб діти самостійно створювали ігрові ідеї та сюжети на основі знайомих творів мистецтва. Це творча інтерпретація кількох дитячих казок, оповідань тощо. До таких мовних ігор належать сюжетні персонажі, драматургія тощо [22]. Розвитку мовної творчості дітей сприяє драматична гра – виконання художніх творів особисто з персонажами ляльок. Дітям важливо оволодіти не лише мовою (інтонація, натиск, інтенсивність голосу), а й іноземною мовою (жести, міміка, постава), інтонацією (мова мелодії, ритм, тембр, паузи, підвищення або пониження голосу) вираження певного образу, характеру твору

Для дітей молодшого шкільного віку розвиток цієї взаємодії розглядається за допомогою сюжетних завдань. Вони заохочують дітей висловлювати свою думку про те, що вони бачать або читають. Для цієї категорії важливо розвинути чітке розуміння того, що правильно, а що неправильно в тому, що робить дорослий.

Відносини батьків і дітей значною мірою визначаються зовнішніми факторами, зокрема матеріальними умовами, умовами життя, соціальним статусом сім'ї. До внутрішніх факторів, що визначають стосунки батьків і дітей, належать культура і виховання батьків, духовність і мораль, усвідомлення духовної цінності сім'ї, шлюбу, міжособистісних стосунків.

Взаємовідносини батьків і дітей значною мірою залежать від способу життя сім'ї, щастя і достатку, миру і впевненості в собі, почуття захищеності кожного члена сім'ї, бажання підтримувати і розвивати сім'ю.

Взаємовідносини між поколіннями визначаються взаєморозумінням батьків і дітей, яке має ґрунтуватися на вірності й толерантності до потреб інших. Основні помилки дорослих у стосунках між батьками та дітьми зводяться до того, що в більшості випадків батьки переносять образи, конфлікти та конфлікти, які вони переживали в дитинстві, на нову площину сімейних стосунків. Невміння усно висловлювати свою думку з дитинства було причиною конфліктних ситуацій.

Тому мовна творчість дітей є багатоструктурною діяльністю, і її успішний процес необхідний. Крім спеціальних знань і вмінь, зумовлених певними внутрішніми і зовнішніми психологічними умовами, особливо формуванням психологічних процесів, особистісна загальна творча спрямованість: мислення, уявляти, уявляти, сприймати.

1.2 Аналіз феномену словесна творчість в контексті наукових праць

Словесна творчість - вищий етап мовленнєвої та творчої діяльності - визначається багатьма вченими як один із видів художньої творчості, виробленої під впливом художніх творів і вражень життя, що характеризується самодостатністю і виявляється у дітей. Мовна творчість — це діяльність дитини, яка виникає під впливом художніх творів та вражень від життя, виражається у створенні усних творів — оповідань, казок, віршів тощо [28].

Викладання мови дошкільного віку характеризується використанням терміна «мовна творчість» або «мовна творча діяльність», що використовується для визначення опосередкованих мовою операційних процесів, поєднання ідей, поєднання різних видів висловлювань. Процес творення мови можливий для більшості людей, які мають певний словниковий запас, а також мають життєвий, в тому числі художній досвід і бажання, про

які потрібно говорити. Якщо термін «словотворення» визначає характер процесу, пов'язаного з оволодінням смисловими аспектами мови, тобто процесу творчого орієнтування в реальності мови, найактивнішими з яких є дошкільнята (А.Г. Арушанова, О.М. Гвоздєв, Л.О. Калмикова, К. Л. Крутій, О. О. Барташніков, Г. І. Ніколайчук, К. І. Чуковський), мовленнєво-творча діяльність протікає на рівні зв'язного висловлювання, наступний після словотворення етап, на якому дитина засвоює мовні знання, а мовлення активно створює в процесі навчання мови потребу розмовляти.

Залежно від того, як вона організована, розрізняють колективну, групову та індивідуальну мовленнєво-творчу діяльність (словесну творчість). Кожен тип передбачає використання специфічних методів і прийомів для керівництва та підтримки словесної творчості завдяки розвитку мовних навичок, літературної свідомості та творчої уяви до певного рівня.

На основі поєднання мовної творчості та різних видів художньої діяльності, в якій вона бере участь, розрізняють образотворчу, драматичну мовну та музично-мовну діяльність. Кожен тип характеризується певною формою потоку і типом зв'язного висловлювання.

Залежно від умов, за яких розвивається мовна творчість, вона може мати різні форми:

1. Ініціативна словесна творчість:

- спілкування (самопрезентація, фантазування);
- складання віршів, казок;
- мовні ігри (дражнилки, лічилки, заклички, загадки);
- сюжетно-рольова гра (сюжетоскладання, діалоги);
- образотворча діяльність (акомпанемент, коментування дії);
- пізнавальна діяльність (міркування, пояснення).

2. Спеціально організована словесна творчість:

- вислів-міркування;
- створення індивідуальних і колективних казок, оповідань;
- римовки;
- колективні етюди;

- вислів-пропозиція (задум);
- загадки, лічилки, заклички [21].

Активна словесна творчість важливіша в житті дитини, ніж спеціально організована. Це не випадково, адже цей вид творчості є вродженим у дітей, важливим засобом самовираження, самореалізації і виявляється в різноманітній діяльності дітей:

- в епізодичних іграх з персонажами - через епізодичне письмо, казки, ігровий діалог, сценки;
- у пізнавальній діяльності – через висловлювання-думку, висловлювання-інтерпретацію, висловлювання-запитання, основна мета яких – упорядкувати, систематизувати власні уявлення про навколишнє, пояснити собі непослідовні, незрозумілі проблеми, з якими часто стикаються діти;
- у образотворчій, музичній, конструктивній, театралізованій діяльності - через супровід рухів, їх коментарі;
- спілкування з однолітками та дорослими за допомогою самопрезентації та фантазій;
- у художньо-мовленнєвій діяльності – шляхом створення за власною ініціативою казок, оповідань, віршів, мовних ігор (лічилки, вимовлені слова, загадки, звертання тощо).

Активна словесна творчість ґрунтується на досягненнях і знаннях, які дитина отримує в процесі навчання. Спонтанна індивідуальна творчість майже завжди є монографією, незалежно від змісту та характеру діяльності, за винятком словесної творчості, яка виникає з естетичних мотивів (С.Л. Рубінштейн). Дитина може вибирати різні способи реалізації свого задуму (іграшкова дія, малювання, ліплення, конструювання, спів і танці), нею рухає тема гри, в результаті чого виникає гра чи художній сюжет, що відбивається в якійсь подальшій дії. . малювання, створення розкладних книг тощо).

Ця індивідуальна творчість має безперечне значення для розвитку творчої уяви, наочно-логічного мислення, емоційно-чуттєвої сфери у дошкільників. Від багатства, оригінальності та змістовності мовної творчості значною мірою залежить рівень ігрової та художньої діяльності дитини [13].

У процесі навчання також використовуються різні способи організації дітей, але на певних етапах навчання. Тому індивідуальна творча діяльність на уроці повинна передувати колективній творчості, в ході якої дитина поступово набуває навичок, необхідних для творчості в найсприятливіших обставинах. Адже створення групи завжди успішно завершується під керівництвом і керівництвом вихователя, що дарує дітям особливу радість, впевненість у своїх силах, бажання не раз повертатися до діяльності. Важливо підкреслити, що в процесі колективної творчості діти спонтанно й успішно вчать один у одного та вживають найбільш ефективні способи дій. Ця форма організації також цінна для багаторазового вирішення проблеми, що позитивно впливає на розвиток швидкості, гнучкості, кмітливості мислення дітей.

Поступово вчителі почали використовувати групові (дует, тріо) форми організації, наприклад написання оповідань у командах. Вони доручають дітям вибрати товаришів для спільної розповіді, наприклад, картинку, набір іграшок тощо. Сформована група оповідачів домовляється, хто для кого, про що і як створюватиме історію. І кожен член команди уважно слухає виступ свого друга, доповнює його, підтримує, коли стикається з труднощами. Творча діяльність групової презентації – це перехід до індивідуальної творчості, коли всім дітям дається спільне завдання, всім дітям пропонується спільна тема, можливо, діти обирають тему своєї роботи, але вони самостійно вибирають завдання, а потім ставлять його.

Дослідження Г.М Кудіної та З.М. Повлянської. демонструє важливість індивідуальної творчості в класі та подальшого включення дитячої роботи в колективний художній аналіз. [26]. Автори відзначають цінність у поєднанні індивідуальних та групових презентацій та творчої діяльності на уроці. Робота, створена дитиною, представляється всій групі як її шанувальникам, критикам, співавторам, що, безсумнівно, впливає на якість індивідуальної мовленнєвої діяльності, оскільки кожна дитина поступово стає роллю автора, критика та аудиторії в процесі навчання. . Тому використання різних способів організації розвитку мовної творчості дітей у процесі навчання дозволяє підвищити його якість [26]. Словесно-творча діяльність дітей виявляє

своєрідність і залежно від виду діяльності включає: художньо-мовленнєвий, музично-мовленнєвий, драматично-мовленнєвий.

Узагальнений аналіз і визначення типу словесних дій у художній діяльності гострого типу, які ми об'єднали в декілька груп, пов'язаних із художнім спілкуванням та творчістю. Так, у художньо-мовленнєвій діяльності художнє спілкування може відбуватися у формі усного живопису, у формі розгорнутих висловлювань про зміст ілюстрацій; образотворча діяльність — супроводжується коментарями до зображень. Для театральнo-мовленнєвої діяльності – ігровий діалог, розповідь, групова замальовка. Музично-мовленнєва діяльність пов'язана з словесною творчістю через дитячий фольклор, мовні рухомі образи, зв'язок музики з літературним сюжетом, і навпаки, лінгвістизацію музичних уявлень [29].

Не можна недооцінювати значення структури сім'ї у розвитку та становленні дитини: по-перше, як зазначав І. Кон, лише безпосередня батьківська турбота і любов можуть забезпечити емоційне тепло, яке потребує дитина, особливо в перші кілька років життя. Сім'я – це основна група інтимного та емоційного спілкування, яке відбувається не тільки між батьками та дітьми різного віку. У сім'ї діти поступово інтегруються у світ дорослих. Третє – батьківські почуття та турбота про дітей – природні людські почуття, які збагачують особистість як особистість. У структурі сім'ї слід виділити сімейну рольову систему, яка є наступним фактором соціально-психологічного розвитку. Через зовнішню схожість (сімейне життя) діти мають надзвичайно різноманітний діапазон ролей і по-різному впливають на їх соціалізацію.

Тому соціалізація в сім'ї об'єктивно відрізняється. Ця відмінність зумовлена також специфічністю уявлень дітей про своє місце в сім'ї: ролі старших, середніх чи молодших дітей (А. Адлер, Р. Річардсон, В. Туман, А. Фромм, М. Швейцер), намагання знайти їх унікальні ідентичності, ніші в сім'ї (Г. Крейг), вікові відмінності дітей, переживання єдиної дитини в сім'ї тощо. Іншим фактором є стиль батьківства, який є домінуючим стилем вихователів

— соціалізаторів (наприклад, матері) і допоміжних соціалізаторів (бабусі, тати тощо).

Засвоєння соціального досвіду залежить також від особистісного, морального та творчого потенціалу сім'ї, тобто сукупності позитивних людських якостей дорослих членів сім'ї - моральності, волі (наявність - відсутність лідерських якостей, сміливості, вміння постояти за себе та дітей), емоційна теплота – байдужість між людьми, інтелект (рівень інтелектуального розвитку у людей похилого віку), культура (освіта, культурні особливості, етнічні особливості), когнітивні та творчі характеристики.

Традиційно одним із головних чинників формування особистості вважається спосіб спілкування в сім'ї (Л. Орбан-Лембрик, Н. Пов'якель, В. Семіченко). Це передбачає важливість особистості та інтимності спілкування, відкритість сімейного спілкування для найближчого соціального оточення, домінування сімейних інтересів, неформальність стосунків між членами сім'ї, специфічне вираження таких механізмів, як емпатія, ідентифікація, рефлексія, особливе значення батьків і батьків серед нас. Акцентується на психосоціальних особливостях розвитку та становлення особистості, а також слід звернути увагу на сімейний спосіб життя (альтруїзм, споживачі тощо). Ця концепція визначає цілу систему сімейних цінностей, установок, потреб і мотивацій, орієнтуючись на реальні можливості їх життєдіяльності.

Не менш важливим фактором є не те, на якому етапі подружнього життя народилася дитина. Динаміка подружніх стосунків свідчить не лише про деталі сімейних взаємодій, а й про якість навчально-виховного процесу, тип ставлення батьків до своїх дітей [15].

Тому, враховуючи наукову роботу вчених, робимо висновок, що єдиної класифікації феномену словесної творчості у дітей не існує. Адже індивідуальні особливості особистості відіграють надзвичайно важливу роль.

1.3 Роль словесної творчості у взаємовідносинах батьки-діти

У кожній родині свої сімейні традиції та правила. Відносини між батьками та дітьми в одній сім'ї можуть сильно відрізнятись від стосунків між іншими. Це означає, що між дітьми та батьками існують різні типи стосунків. Такі відносини розглядаються за такими класифікаціями:

1. Безпечні стосунки. Діти почуваються в безпеці поруч зі своїми батьками і довіряють їм піклуватися про них. Безпечні стосунки розвиваються, коли батьки постійно реагують на потреби своїх дітей. Діти, які мають такі стосунки з батьками, з більшою ймовірністю ростуть самостійними і впевненими. Вони добре взаємодіють з навколишнім середовищем і вміють регулювати свої емоції.

2. Відносини, яких слід уникати. Діти відчують себе невпевнено, бо батьки не реагують на їхні потреби. Наймолодші члени сім'ї змушені проявляти незалежність і піклуватися про себе. Такий зв'язок може призвести до проблем розвитку та адаптації дітей. Нерідкі випадки, коли така дитина проявляє погану поведінку: кусається, штовхається, б'ється тощо. Діти, які мають такі стосунки з батьками, часто мають погані соціальні навички (наприклад, це може проявлятися як агресія або ізоляція). Крім того, діти схильні до непослуху і імпульсивної поведінки. Однак це не означає, що такі діти приречені. Коли дитина росте і розвивається, вона може змінюватися.

3. Суперечливі відносини. Батьки іноді задовольняють потреби своїх дітей, а іноді ні. Відповіді батьків були неоднозначними. Наприклад, вони можуть не відразу реагувати на плач дитини, тому що вони зайняті. Але через деякий час вони дали малюкові те, що йому було потрібно. Такі діти, як правило, надмірно емоційні та надмірно прив'язані.

4. Неорганізовані стосунки. Батьки ігнорують потреби своїх дітей, а діти, у свою чергу, звикли не формувати очікувань від батьків. У цьому випадку у одного або обох батьків може бути психічний розлад. Діти таких батьків займаються безглуздою діяльністю і поводяться хаотично. Деякі з них говорять занадто швидко, щоб зрозуміти. Взагалі кажучи, спілкування можна розглядати як універсальний метод виховання. Завдяки йому людина

вибудовується в житті, впливає на когось і піддається впливу інших, отримує інформацію про зміст навколишнього середовища і захищає себе [7].

У психології виділяють три основних типи процесів спілкування: - соціальна орієнтація (що приймати, а що відкидати проти громадської думки; що скажуть інші); - предметно-орієнтований (світ речей навколо нас); - особистісно орієнтований (конкретна особа) [30].

Кожен з цих видів передбачає знання людини, включаючи дитину, навколишнє середовище, себе та своє місце в суспільстві. Усі вони представлені в сімейних комунікаціях, і може навіть не стояти питання, що важливіше для розвитку дитини як особистості. Пріоритети залежать від ситуації, віку дитини, її потреб у своєчасному розвитку та особистісних особливостей. Спілкування може відбуватися як за ініціативою батьків, так і з ініціативи дитини. Однак довірливе спілкування не може бути нав'язливим, воно повинно випливати з природного бажання іншої сторони.

Процес контактування проходить певні етапи (фази) у своєму розвитку. Затримуючи те чи інше або намагаючись пропустити одне, «пропуск» порушує взаємодію [29].

Тому успіх процесу взаємодії значною мірою залежить від послідовності його розвитку та здійснення переходу до іншого етапу лише за наявності певних ознак контакту. Такими умовними фазами (фазами) контактних взаємодій можна вважати:

- поява бажання;
- знайти спільні інтереси;
- способи особистісного впливу та взаємної адаптації через узгоджені взаємодії.

Також, можете надати різні рівні спілкування:

- Усний;
- Безмовний;
- Підсвідомий.

Останній фактор визначає не тільки конкретний вплив сказаного, а й те, як воно сказано. Тому найважливішими умовами контакту між людьми,

особливо між батьками та дітьми, є щирість і чесність, і діти до цього особливо чутливі. Найпоширеніші засоби - голос (його тембр і інтенсивність), погляд, лексика, інтонація [29].

Дуже важливим моментом у спілкуванні, мабуть, є взаємний емоційний контакт, який сповнений емоціями і радістю. Практика показує, що, перш за все, батьківство є важким і клопітким, і з дітьми необхідно встановити міцний і безперервний психологічний зв'язок. Основою цього випадкового контакту завжди є непідробна зацікавленість батьків усіма справами дитини та вміння налагодити діалог на засадах партнерства, рівноправності, взаємоповаги, батьківського схвалення, розуміння та розуміння дитини. Для дорослих важливо пам'ятати, що розмови не можуть переростати в монологи, тобто не варто зосереджуватись на собі чи дитині, а не на співпраці. У цьому випадку з'єднання буде втрачено.

З огляду на це надзвичайно важливо, щоб у реалізації відносин «я-ти» акцент ставився не на «я» чи «ти», а на зв'язок між ними, з'єднуючи два різних особистісних світи. Ця вистава «Я-ти» заснована на механізмі емпатії за умови довіри учнів до своїх вихователів (діти до батьків). Тому моменти солідарності є необхідними елементами для досягнення освітніх цілей. Усе це є реальним і актуальним для домашнього та сімейного виховання дитини [12].

До компонентів (компонентів) спілкування батьків з дітьми в основному входять:

- віддавати, повертати;
- взаємна повага;
- уважно слухати;
- активне слухання;
- відкритість;
- розуміти;
- відповідальність;
- різноманітність;
- попередження припущень;
- виразність [14].

Спілкування з дітьми має будуватися на цих складових.

Важливим чинником батьківсько-дитячих стосунків є високий ступінь взаєморозуміння, що вимагає вміння розуміти один одного, вміти бачити зовнішню істину своїх вчинків – мотивації вчинків, висловлювання, емоційні реакції.

Особливість взаємин між батьками і дітьми пов'язана зі ступенем взаєморозуміння між ними, формуванням специфічного способу спілкування між ними. Деякі батьки розвивають стосунки зі своїми дітьми через довіру та повагу. Інші не бачать потреби переконувати дітей, що їхнє прохання є законним. У першому випадку формується доброзичливий спосіб спілкування, який базується на проханнях, пропозиціях, гуморі, заохоченні, тобто сприяє формуванню самооцінки дитини, розвиває максимальну самостійність і доброзичливість; у другому – формує команди (командний) стиль спілкування, що виявляється в неприпустимому тоні, вимогах беззастережної покори, надмірній різкості, залякування тощо. Формує звички скритності, безініціативності, образливості, жорстокості, низького рівня самооцінки людини, сліпої покори [16].

Кожен із цих стилів спілкування впливає на емоційний стан дитини. Якщо дружлюбність і доброзичливість між батьками і дитиною створює гарний настрій, енергійність і командний стиль можуть викликати образу, дратівливість, зниження загального життєвого тону, поганий настрій. Освітні можливості для сімей також залежать від спілкування. Позитивна емоційна взаємодія батьків з дітьми сприяє їх виховному впливу, негативно-комплексному. Взагалі кажучи, спілкування батьків і дітей переважно педагогічне і засноване на духовному контакті. Часто освіта не буває без духовної спорідненості. Духовний контакт ґрунтується на спільному бажанні: батьки (як діти) хочуть, щоб їх любили.

Важливим моментом у побудові сімейних стосунків є розуміння дорослими, що права та обов'язки дітей і батьків у сім'ї доповнюють, але не перекривають. Тому мати і тато повинні використовувати свій авторитет

обережно і тактовно, поступово переходячи від безпосереднього впливу на дитину до її дорослішання та самостійності[10].

Баланс взаємних інтересів і прав слід розглядати як змінну величину, яка залежить від рівня розвитку дитини, а також від обраної форми дорослішання чи норми відносин, до якої дитина повинна відповідати. На жаль, у щоденному спілкуванні з дитиною батьки не завжди вчасно помічають ознаки його зростання, що вона стає розумнішою і внутрішньо змінилась. Вони часто продовжують дотримуватися форм і методів навчання, які вже не відповідають її розвитку чи віку. В результаті виникли непорозуміння та конфлікти. Найбільш поширеними помилками батьків є штучне звуження батьківського етапу, недооцінка діяльності дітей, нерозуміння авторитетної ролі та особистої моделі батьків, небажання підвищувати свою освітню культуру, постійний аналіз своєї навчальної діяльності, щоб вчасно робити висновки [10].

Норми співіснування, засвоєні в дитинстві, лежать в основі особистої поведінки людини та взаємин з іншими. Таким чином, первинна соціалізація, що відбувається в родинному колі, накладає свій відбиток на життя. Якщо діти не керуються належним чином і не вчаться піклуватися про інших, у тому числі про батьків, які дали їм життя, виховання і освіту, то в сім'ї інша виховна проблема – байдужість або навіть ворожість дітей до батьків [7].

Перешкодами на шляху батьківської взаємодії можуть бути постійний аналіз освітніх ситуацій та врахування їхнього майбутнього досвіду, критичне ставлення до індивідуальної навчальної діяльності, вирішення проблем навчання. Елементи та аспекти освіти можуть регулювати й спрямовувати різноманітну діяльність людини та її результати. Прикладом може служити певна виховна ситуація, що виникає в сім'ї. Така ситуація завжди стосується об'єкта і суб'єкта виховання. Основу виховних ситуацій складають навчальні дії (або події), зумовлені навчальними цілями та мотиваціями. Вони відповідають характеру інструктивних рішень і засобів їх реалізації. Інструктивні дії включають навчальну інформацію. Якщо виховну поведінку виконує батько, дитина буде на це реагувати. Але в домашньому вихованні

зазвичай батьки створюють дітей, а діти – батьків. Тому те, що впливає на дітей, змінюються і батьки [6].

Але спочатку зазначимо, що на поведінку дітей та рівень їх морального виховання може найкраще впливати рівень поінформованості батьків дітей, їхніх друзів, їхніх справ, інтересів, смаків, емоцій тощо. Водночас спостереження показують, що високий рівень обізнаності не виключає апатії чи негативних тенденцій у стосунках. Це наводить на думку, що прагнення дізнатися якомога більше про дитину повинно мати правильну форму і що, як цілісна і самодостатня особистість, дитина повинна бути захищена від грубого втручання в її внутрішній світ [12].

«Співпраця» як стосунки в сім'ї передбачає посередництво міжособистісних стосунків, їх організованість, високі моральні цінності, що мають спільну мету та мету діяльності.

Сім'я, в якій домінують стосунки співпраці, стала групою розвитку високого рівня — командою. На відміну від «диктату», «опіки» та «невтручання», цей тип стосунків найкраще підходить для досягнення морально обґрунтованих освітніх цілей.

Така сім'я характеризується справедливим розподілом повсякденних обов'язків між батьками та дітьми з повним почуттям відповідальності за успіх чи невдачу спільної діяльності членів сім'ї. Найважливішою ознакою сім'ї з кооперативними відносинами є згуртованість, яка є втіленням єдності ціннісної орієнтації.

До речі, діти також більш сприйнятливі до батьківського виховного впливу, коли їм розповідають про їхні емоції, уподобання, особистісні особливості тощо. Як ми бачили, діти можуть по-різному реагувати на слова і дії дорослих: як зовні, так і внутрішньо. Яка природа внутрішніх реакцій? Розглянемо його варіанти в такому порядку на рівні, що визначає саме поняття. Знаючи і розуміючи їх природу, легко виділити конкретні приклади з життя [10].

Конструктивні відповіді передбачають органічне сприйняття знань про певні виховні повідомлення, вимоги тощо і включення їх у зміст своїх переконань і установок.

Реконструкція — це реакція дитини, коли їй доводиться змінити свої переконання, зміст своєї діяльності.

Конформність – це пасивне сприйняття на рівні пам'яті без зміни особистої позиції.

Апатія - дитині не вистачає чуйності на рівні пам'яті та знань.

Конфлікт - несприйняття самого виховного повідомлення, що суперечить позиції особистості. Справедливості заради слід зазначити, що деякі дорослі відчувають подібні внутрішні реакції [6].

Відповіді можна коригувати на основі зворотного зв'язку та ефективності, розглянутих вище, як показано. Проте виховний процес у типовій ситуації ефективний лише при відповідних виховних діях. Завдяки аналізу виховних ситуацій допомагає вибирати ефективні форми виховної діяльності, за допомогою якого батьки можуть навчитися визначати умови, причини, методи виховного впливу явищ освіти, проводити їх виховні оцінки. Цей механізм забезпечує формування педагогічного мислення, тобто вміння самостійно аналізувати педагогічні явища та розкладати їх на елементи — умови, причини, наслідки тощо [10].

Щоб підготувати батьків до інтроспекції, навчіть їх, що інтроспекція складається з трьох взаємопов'язаних етапів: мотивації до інтроспекції, непрямого аналізу та безпосереднього розвитку інтроспекції. Вони обговорюються нижче:

Перший етап - мотивація до самоаналізу, передусім, передбачає виникнення потреби в ньому, знання прийомів навчального аналізу, умовне створення програм спостереження та аналіз навчальних ситуацій;

Другий етап - непрямий аналіз, що, зазвичай, передбачає отримання інформації від батьків та інших людей (можливо, вчителів) про їхню освітню діяльність; інформацію про освітню діяльність інших батьків (можливо,

найкращий досвід сімейного виховання); спостереження та аналіз досвіду інших людей; рольові ігри.

Етап 3 - безпосередня інтроспекція, яка складається з порівняння зі стандартом, виявлення суттєвих відмінностей та визначення причин таких відмінностей; розроблена з урахуванням варіантів покращення [6].

Підводячи підсумок, з урахуванням вищезазначених етапів - це шлях самоаналізу, який є конче необхідним батькам у їх повсякденній навчальній діяльності. Перед батьками щодня постає завдання навчання, яке передбачає не тільки аналіз умов і причин виховних явищ, а й причин своїх рішень, самостійно відповідаючи на певні запитання. Вирішення педагогічних проблем часто спонукає батьків удосконалювати свої педагогічні знання, творчо застосовувати класику чи інший передовий досвід, творчо використовувати методи, які впливають на сім'ю.

Тому забезпечення партнерських стосунків між батьком і дитиною та педагогічна доцільність виховання ґрунтується на усвідомленні та розумінні потреб батьків у своєчасному розвитку та задоволенні цих потреб, адекватній самооцінці, самовдосконаленні, дружньому спілкуванні та співпраці між членами сім'ї.

Висновки до розділу 1

Таким чином, ми виявили, що дослідники розглядають словесну творчість як домінуючу форму літературної творчості — «особливо організований, мотивований процес створення дитячої творчості в будь-якій словесній формі, що відповідає певним літературним стандартам».

Дошкільний вік є одним із найважливіших етапів формування мовної творчості дітей. Поліпшення цього явища обумовлено позитивним впливом сім'ї як соціального інституту та як педагога, що розвиває вміння взаємодіяти з сім'єю. Важливим засобом формування словесної творчості дітей є гра.

РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ДІТЕЙ ТА БАТЬКІВ У ДИТЯЧІЙ СЛОВЕСНІЙ ТВОРЧОСТІ

2.1 Методологічне обґрунтування взаємодії діти-батьки у дитячій словесній творчості

Словесна творчість - вищий етап мовленнєво-творчої діяльності. Багатьма вченими визначають її як вид художньої творчості, що виробляється під впливом художніх творів і вражень життя, характеризується самодостатністю, і втілюється у дітей.

Процес творення мови можливий для більшості людей, які мають певний словниковий запас, а також мають життєвий, в тому числі художній досвід і бажання, про які потрібно говорити. Якщо термін «словотворення» визначає характер процесу, пов'язаного з оволодінням смисловими аспектами мови, то творчо орієнтовані процеси в мовній дійсності, найактивнішими з яких є діти (А.Г.Арушанова, О.М.Гвоздев, Л.О.Калмикова, К.Л. Крутій, О.О. Барташніков, Г.І.Ніколайчук, К.І. Чуковський), то мовленнєво-творча діяльність відбувається на рівні зв'язного висловлювання, наступний після словотворення етап, на якому дитина набуває мовних знань в процесі оволодіння мовою [1, 5, 16].

Науковці зробили декілька спроб класифікувати дитячі роботи М.С.Вашуленко, В.У.Кузьменко, Г.О.Люблін, Т.Рібо; Л.В.Ворошніна, Є.П.Короткова, Г.Т.Орланова, Дж.Родаррі, Л.С. Виготський, О.С. Усакова та ін [8].

Залежно від того, як вона організована, розрізняють колективну, групову та індивідуальну мовленнєво-творчу діяльність (словесну творчість). Кожен тип передбачає використання специфічних методів і прийомів для керівництва та підтримки словесної творчості завдяки розвитку мовних навичок, літературної свідомості та творчої уяви до певного рівня. На основі поєднання мовної творчості та різних видів художньої діяльності, в якій вона бере участь, розрізняють образотворчу, драматичну та музично-мовну діяльність. Кожен вид має певну форму потоку та тип зв'язного висловлювання [33].

Залежно від умов, за яких розвивається словесна творчість, вона може мати різні форми:

- ініціативна мовна творчість;
- спілкування (самопрезентація, фантазії);
- складання віршів, казок;
- мовні ігри (лічилки, звертання, загадки);
- сюжетно-рольова гра (розповідь, діалог);
- художній твір;
- пізнавальна діяльність [33].

Важливою умовою формування словесної творчості дітей є співвідношення мовної діяльності та інших видів художньої творчості. Це: словесна творчість і образотворча діяльність (діти створюють оповідання за власними картинками); презентаційна творчість і музична діяльність (діти обирають музичний твір до казки, що пов'язує музику з сюжетом); літературно-словесна творчість (діти створювати казки, вірші) [27]. Результатами цих заходів є казки, вірші, дитячі книжки, написані дітьми та розроблені разом із вчителями та батьками, наочні посібники.

Дослідники встановили, що діти можуть самостійно створювати короткі вірші та прозові твори, а їхня творча уява, уява та здібності мислення мають досить високий рівень розвитку [3,10,20].

Дослідження словникового запасу учнів виявляє розуміння дитиною таких груп слів: іграшки, одяг, взуття, посуд, меблі, овочі, фрукти, предмети побуту, домашні тварини, дика природа, рослини, квіти, транспортні засоби, шкільне приладдя тощо. Необхідно визначити вміння дитини швидко добирати правильні слова та робити узагальнення. Доцільно використовувати тематичні карти як матеріал дослідження. Наприклад, вивчити словниковий запас синонімів. Це дослідження проводиться у формі гри «Скажи інакше». Таким же методом можна проводити вивчення антонімічного ряду слів.

Фактичне вивчення взаємодії батьків і дітей неможливе без використання специфічних психодіагностичних методів. У той же час діагностичний метод тісно пов'язаний із завданням психологічної корекційної

роботи. Тому важливо, щоб вони були не тільки детермінованими, тобто формулювали картину стосунків, але й евристичними – розширювали можливості розуміння суб'єктивного світу не лише для психологів, а й для тих, хто вивчається. Необхідно дотримуватись певного відсотка стандартизованих та клінічних діагностичних методів психодіагностики, а також корекційно-терапевтичної роботи, що має відповідати: змісту запиту клієнта, психологічному змісту та динаміці проблемного комплексу, що характерно сімейної ситуації, об'єктивного соціально-економічного статусу психолога.

Психодіагностичні методи групуються за різними критеріями. Виділяють чотири групи методів діагностики ставлення батьків до дітей залежно від структурних особливостей методів: методи діалогу та інтерв'ю, проєктивні методи, методи анкетування та цілеспрямовані або включені спостереження за реальною поведінкою та стосунками. Важливо відзначити, що не всі методи підлягають такій чіткій класифікації, а деякі методи поєднують елементи з різних груп методів. Дитячі малюнки можна розглядати як різновид інтерв'ю, отриманого за допомогою художніх засобів, і цей тип інтерв'ю відрізняється своєю проєктивною природою, оскільки часто показують емоційні переживання, які діти не повністю розуміють або не хочуть розповісти.

Вивчаючи міжособистісні стосунки в системі «батьки-дитина» з точки зору батьків, практичний чи сімейний психолог звертає увагу на особливості батьківства; батьківське ставлення; ставлення батьків до дітей та сімейного життя; батьківство, тип виховання, рівень здібностей батьків, інформованості дітей тощо. Ці аспекти стосунків батьків і дітей досліджуються за допомогою соціально-психологічних методів.

Загалом, численні методи можуть допомогти всебічно вивчити стосунки між батьками та дітьми в сім'ях, але важливо зазначити, що конкретні обставини використання різних методів у дітей можуть бути складними через вік досліджуваних. Тому, по-перше, завдання психолога, що працює з сім'єю, має включати аналіз можливості застосування саме цієї методики саме до цієї

дитини. У цьому випадку найголовніше – вміти пояснити батькам деталі діагнозу та надати їм повну інформацію про використаний метод. Але якщо під час огляду необхідна відсутність батька, психолог також повинен заздалегідь домовитися з батьками.

Робота з дітьми вимагає не тільки високого професіоналізму як спеціаліста, але й високого ступеня пояснення та бажання допомогти (у допустимих межах) як особистість, оскільки діти можуть мати труднощі у виконанні завдань через вік. не має наміру бути на одному рівні з освітнім рівнем дитини (не вважає батька вчителем). Психологи використовують методи, які можуть допомогти зрозуміти бачення дітьми їхніх батьків, а також батьками власних дітей.

Роль і значення сім'ї у становленні особистості важко переоцінити. Шлюб, батьківські та дитячі стосунки тісно пов'язані в сім'ї. Діти чуйно реагують на всі зміни в сім'ї. Вони особливо чутливі до оцінки дорослого, його стосунків із собою, статусу батьків, зміни повсякденних життєвих стереотипів тощо.

Найчастіше діти відчують агресію від контакту з батьками через розлучення, тривалі поїздки одного або обох батьків, сімейний конфлікт, відсутність батьківського тепла, неприйняття дитини та інші причини. Тому активне спілкування з батьками є найважливішим чинником нормального психологічного розвитку дітей.

Детальне діагностичне обстеження психологічного розвитку дитини включає вивчення змісту контактів батьків і дітей. Щоб зрозуміти причини багатьох подружніх конфліктів і сімейної напруженості, практичний психолог повинен знати, як налагодити міжособистісне спілкування батьків і дітей. За допомогою методу діагностики батьківсько-дитячих стосунків ми можемо отримати інформацію про відхилення психологічного розвитку дітей, з'ясувати причини сварки та конфлікту між чоловіком і дружиною. Ці методи поділяються на дві групи: одна, яка досліджує стосунки в системі «батьки-діти» очима батьків, а інша, яка досліджує стосунки очима дитини.

Під час даного дослідження ми проаналізували розвиток словесної творчості у дітей різної вікової категорії, а також провели дослідження взаємозв'язку між батьками та дітьми за допомогою графічних зображень.

Врахування показників розвитку словесної творчості у дітей дає нам уявлення про заходи, які є важливими передумовами розвитку творчості у дітей та їх ставлення до себе, своєї ролі у сім'ї та вплив на них батьків.

2.2 Організація та проведення емпіричного дослідження

Для дослідження взаємовідносин діти-батьки у дитячій словесній творчості було використано метод анкетувань для різних вікових груп. В період проведення дослідження, в Україні були оголошені карантинні заходи. Це спричинило певні незручності та унеможливило проведення опитувань очно.

Ми проводили дане опитування онлайн, що можливо змінило судження дітей про взаємозв'язок між ними та батьками та вираження його у мовній творчості дитини.

2.3 Аналіз результатів дослідження взаємодії дітей та батьків

Для діагностики взаємозв'язку діти-батьки у дитячій словесній творчості необхідно добирати методики, які відповідні особливостям розвитку респондентів.

Ми проводили дослідження серед дітей 7-10 років та 11-14 років. З кожної вікової категорії ми взяли до розгляду по 10 анкет.

Першим до розгляду ми взяли опитувальник за І.М. Марківської «Взаємодія батько-дитина» (Додаток А). У ньому 60 запитань, які мають діагностувати окремо взаємодію з матір'ю і окремо взаємодію з батьком.

Усі отримані результати ми перевели в відсоткове значення і подали в вигляді таблиць. Значення взаємозв'язку оброблялись за 5-ти бальною оцінкою, де 5-сильна згода, 4-загалом, так, 3 – і так, і ні, 2 – скоріше ні, ніж так, 1 – абсолютне ні.

Таблиця 1. Взаємодія «батько-дитина» у стосунках із матір'ю

Запитання	Відповідь «5»	Відповідь «4»	Відповідь «3»	Відповідь «2»	Відповідь «1»
1	20%	30%	20%	20%	10%
2	10%	20%	40%	10%	20%
3	10%	10%	30%	20%	30%
4	10%	20%	30%	20%	20%
5	40%	30%	10%	10%	10%
6	10%	10%	20%	20%	40%
7	10%	10%	10%	50%	20%
8	20%	20%	10%	20%	30%
9	20%	20%	-	20%	40%
10	60%	10%	-	-	30%
11	30%	-	20%	-	50%
12	20%	30%	-	10%	40%
13	20%	-	-	10%	70%
14	10%	30%	20%	20%	20%
15	60%	10%	20%	-	20%
16	80%	-	-	10%	10%
17	40%	-	10%	-	50%
18	60%	10%	10%	-	20%
19	50%	-	-	-	50%
20	40%	20%	10%	10%	20%
21	10%	-	40%	20%	30%
22	50%	10%	-	-	40%
23	40%	20%	-	-	40%
24	30%	20%	10%	20%	20%
25	50%	20%	20%	-	10%
26	30%	20%	20%	10%	20%
27	90%	10%	-	-	-
28	80%	10%	-	-	10%
29	60%	-	-	20%	20%
30	40%	20%	10%	-	30%
31	40%	-	10%	10%	40%
32	30%	-	-	-	70%
33	20%	-	-	30%	50%
34	40%	-	-	30%	30%
35	30%	10%	10%	10%	40%

36	50%	20%	10%	-	20%
37	70%	20%	-	-	10%
38	60%	-	-	20%	20%
39	10%	10%	-	-	80%
40	70%	30%	-	-	-
41	50%	20%	10%	10%	10%
42	40%	-	20%	20%	20%
43	30%	20%	20%	30%	-
44	50%	10%	10%	20%	10%
45	70%	-	-	30%	-
46	60%	30%	-	-	10%
47	50%	-	-	10%	40%
48	30%	20%	10%	-	40%
49	50%	-	-	30%	20%
50	60%	10%	-	10%	20%
51	40%	10%	10%	20%	20%
52	30%	20%	-	10%	40%
53	50%	-	10%	10%	30%
54	30%	-	-	-	70%
55	20%	20%	-	20%	40%
56	30%	-	40%	10%	20%
57	70%	10%	-	-	20%
58	50%	10%	10%	10%	20%
59	40%	-	20%	20%	30%
60	30%	20%	40%	-	10%

Аналізуючи отриманий результат, ми бачимо, що у дітей взаємозв'язок із матір'ю має велике відсоткове значення. Для порівняння, ми подали в такій же таблиці взаємозв'язок тата та дитини.

Таблиця 2. Взаємодія «батько-дитина» у стосунках із матір'ю

Запитання	Відповідь «5»	Відповідь «4»	Відповідь «3»	Відповідь «2»	Відповідь «1»
1	30%	10%	20%	10%	30%
2	10%	10%	10%	30%	40%
3	10%	10%	30%	40%	10%
4	30%	30%	10%	20%	10%

5	30%	10%	10%	20%	30%
6	10%	40%	30%	10%	10%
7	10%	30%	10%	30%	20%
8	30%	10%	20%	20%	20%
9	20%	10%	30%	10%	30%
10	10%	30%	-	60%	-
11	20%	-	30%	40%	10%
12	30%	10%	10%	30%	20%
13	10%	10%	30%	-	50%
14	20%	30%	10%	10%	30%
15	10%	60%	10%	20%	-
16	50%	10%	30%	-	10%
17	30%	-	10%	-	60%
18	30%	50%	10%	-	10%
19	10%	30%	30%	20%	10%
20	20%	30%	40%	-	10%
21	20%	20%	20%	30%	10%
22	10%	30%	-	50%	10%
23	10%	30%	20%	10%	30%
24	40%	-	30%	20%	10%
25	30%	-	20%	30%	20%
26	20%	-	50%	-	30%
27	10%	50%	-	30%	10%
28	30%	40%	20%	10%	-
29	30%	20%	20%	30%	-
30	50%	10%	10%	20%	10%
31	50%	10%	-	10%	30%
32	10%	-	30%	30%	30%
33	30%	10%	20%	10%	30%
34	30%	20%	10%	10%	30%
35	70%	20%	-	-	10%
36	20%	-	30%	10%	40%
37	40%	30%	20%	-	10%
38	30%	-	40%	30%	-
39	30%	30%	10%	-	30%
40	10%	40%	30%	10%	10%
41	30%	10%	10%	30%	20%
42	10%	30%	30%	10%	20%
43	30%	20%	-	50%	-

44	70%	-	-	30%	-
45	10%	30%	20%	30%	10%
46	30%	20%	20%	20%	30%
47	-	30%	30%	-	40%
48	30%	40%	-	30%	-
49	10%	30%	10%	40%	10%
50	40%	-	30%	30%	-
51	30%	30%	20%	20%	10%
52	10%	20%	20%	30%	20%
53	20%	30%	10%	20%	20%
54	20%	20%	20%	10%	30%
55	10%	20%	10%	30%	30%
56	30%	10%	30%	10%	20%
57	10%	30%	20%	20%	20%
58	30%	10%	10%	40%	10%
59	10%	30%	20%	30%	10%
60	30%	20%	10%	10%	30%

Як ми можемо помітити, результати дослідження взаємозв'язку тато-дитина дають нам чітке уявлення про взаємозв'язок між ними. У результатах ми помітили певну тенденцію щодо планів татів на дитину і їх бачення становлення дитини як дорослої особистості.

Для переважної більшості дітей батько є взірцем, вони намагаються наслідувати його поведінку. На противагу цьому високий рівень досліджуваних відзначив, що при прийнятті рішень, що стосуються родини, їх точка зору не розглядається.

Використовуючи порівняльний аналіз, ми можемо провести співвідношення між взаємозв'язками «дитина-мати» і «дитина-тато».

У випадку із поняттями відповідальності за свої дії, тати на 30% більше від мам покладають обов'язки на своїх дітей. Це ми вбачаємо у відповідях на запитання 1,4, 7, 8, 11, 23, 25, 27, 28, 37, 43, 49, 57. У татів викликає незадоволення непослух або невідповідність їхнім уявленням про життя діам. Саме для 6 респондентів думка батька є основною і авторитетною. Зауважимо, що на це також впливає і стать дитини. Зазвичай, для батька саме син повинен

виправдати усі його сподівання і він вважає неприпустимим, якщо дитина цього не виконує. 2 респонденти зауважили, що лише із батьком вони можуть поділитись усіма своїми переживаннями та подіями із життя. І відповіді були саме у хлопчиків, хоче й встановлено науковцями, що найсильніший зв'язок відбувається у стосунках «батько-донька».

При прийнятті рішень, словесна творчість дітей проявляється лише у 40% дітей досліджуваного віку. Це залежить від вікових особливостей досліджуваної категорії. Адже вік 7-10 років ще немає чіткої думки щодо життєвих орієнтацій, а респонденти 11-14 років ввійшли в фазу підлітків. І відповідно до фізіологічних та психологічних особливостей даного вікового періоду, мають агресивне налаштування проти встановлення контакту з батьками. Під час відповідей така категорія дітей вказувала про небажання ділитись своїми переживаннями із рідними, а також на небажання сприймати їх точку зору щодо вибору близького оточення. При цьому, саме з мамами такі діти діляться переживаннями у 20% у порівнянні з татами – 10%. Це призводить до висновку, що дитина боїться викликати осуд у тата за свої вчинки. Хоча, не у всіх батьків переважає авторитарний стиль виховання.

Якщо ж брати до уваги кого дитина бере для себе як взірць для наслідування, ми бачимо, що у 30% ним стає саме батько, в порівнянні наслідування матері лише 20%. Отже, у більшості дітей або недостатньо сформований світогляд і становлення себе як особистості, або ж такі діти підпадають під авторитетну думку своїх батьків.

Щодо правил і норм поведінки взаємодія між батьком та дитиною виражається у чіткому співвідношенні із певним дозволом чи заборонаю дій.

Отже, ми дійшли висновку, що вираження у дітей словесної творчості під час взаємодії з батьками потребує детального вивчення, адже це є вимогою сьогодення.

Іншою методикою для розгляду взаємовідносин діти-батьки у словесній творчості ми обрали тест «Володіння зв'язним мовленням» С.Максименко. Це дитяча методика, яка використовується для дослідження розвитку зв'язного

мовлення. Ми виконали інтерпретацію даної методики під наше дослідження, використавши малюнок сім'ї (додаток Б).

Дітям було дано завдання описати поданий малюнок стількома реченнями, скільки уявлень про сім'ю в них виникає.

Згідно інтерпретації результатів можна визначити 4 рівні розвитку:

1. Слабкий рівень (2-3 речення)
2. Середній рівень (4-7 речень)
3. Достатній рівень (7-10 речень)
4. Високий рівень (від 10 речень)

Для порівняльного аналізу ми використали дві картинки з мережі Інтернет: зображення 1 «Щаслива сім'я» та зображення 2 «Нещаслива сім'я».

Результати ми подали у вигляді діаграм. Для проведення даного дослідження було опитано 10 респондентів віком 7-10 років.

Рис.1. Даграма «Щаслива сім'я»

Згідно із даними діаграми 1 ми бачимо, що найкращий результат, а саме 40% отримано із достатнього рівня. Усі інші рівні розділились порівну. По 20% мають слабкий, середній та високий рівень. Це свідчить, що у сучасному суспільстві побутує проблема недостатнього розвитку мовлення у дітей.

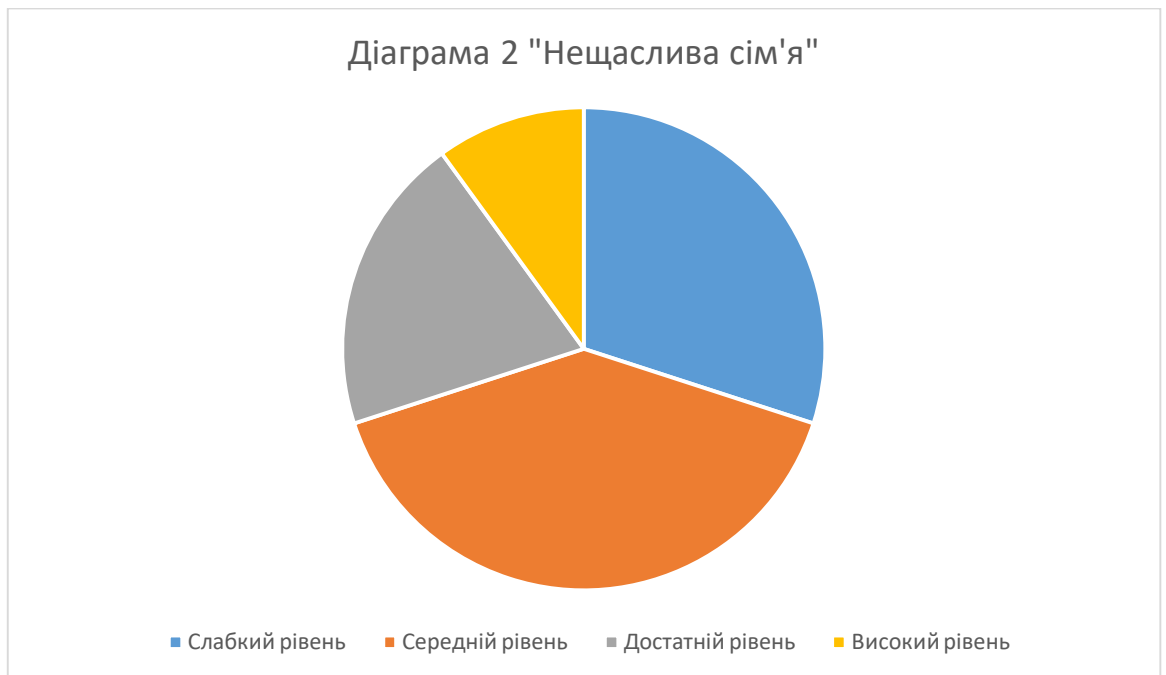

Рис.2. Діаграма «Нещаслива сім'я»

Відповідно до значень діаграми 2 під час опису нещасливої сім'ї найбільший результат є у середнього рівня, а саме 40%. Показники слабого рівня розвитку зв'язного мовлення становлять 30%.

Отже, порівнюючи дані двох діаграм ми визначили, що під час опису певного зображення, рівень словесної творчості виражений розвитком зв'язного мовлення у дітей, залежить від настрою зображеного. Якщо позитивний настрій зображення викликає у дітей більше емоції, їм краще описати те, що зображено.

Наведемо приклади із декількох описів, залишивши тексти в оригінальному вигляді:

«Я бачу сім'ю з мами, тата і двох дітей. Ще у них є бабуся і дідусь. Всі посміхаються. Вони дуже щасливі.»

«На фотографії баба, дід, мама, тато, син і дочка. Їм дуже весело. Вони люблять один одного.»

«Мама й тато сваряться. Син затулив вуха руками, бо йому страшно. Батьки голосно кричать. Хлопчик хоче плакати.»

«Мама кричить на тата бо він щось зробив. Син злякався і закрив вуха. Він боїться їх.»

Ми можемо помітити, що для опису двох зображень діти використовують короткі речення, не збагачені другорядними членами речення. Також виявлено цілий ряд граматичних та лексичних помилок. Це свідчить про низький рівень знань та недостатньо сформовані навички висловлення власної думки.

Розглядаючи результати зі сторони нашої теми дослідження, ми виявили, що для дітей позитивна ситуація в сім'ї набагато сприятливіша для вираження у своїй словесній творчості взаємозв'язку між ними та батьками.

Висновки до другого розділу

Отже, розглядаючи методичні обґрунтування щодо розвитку словесної творчості та ефективного спілкування між батьками та дітьми, ми дійшли висновків, що головною ціллю для батьків є самореалізація себе як матерів чи батька. Адже від усвідомленості даної ролі у дитини формується початкове уявлення про сім'ю та соціум взагалі.

Проблематика розвитку словесної творчості включає в себе проблему спілкування, що найкраще виражена в дітей підліткового віку, коли вони усвідомлюють своє «Я» в суспільстві.

Надзвичайно важливим аспектом є розвиток зв'язного мовлення, адже велика кількість дітей не вміє зв'язно висловлювати власну думку, що є наслідком недостатньо сформованої словесної творчості ще від народження.

ВИСНОВКИ

Отже, у даному кваліфікаційному дослідженні ми дослідили поняття феномену словесна творчість у контексті наукових праць зарубіжних та вітчизняних дослідників. Продіагностувавши подані праці ми дійшли до висновку, що розвиток словесної творчості у дітей починається ще з початку сімейного виховання та напряду залежить від стосунків у сім'ї, тип спілкування з батьками та соціумом

У дітей різної вікової категорії словесна творчість розвивається за допомогою дидактичних ігор та втілення в вигляді гри дій дорослих.

По друге, проаналізувавши результати дослідження ми дійшли висновку, що на розвиток словесної творчості активно впливає ситуація в сім'ї та ставлення батьків.

По третє, взаємодія батьків та дітей характеризується активними діями з обох сторін і повине розглядатись як результат взаємних зусиль.

Тобто, ми визначили основний напрям дій подальших досліджень для розробки структури взаємодії батьків та дій у дитячій словесній творчості.

Аналізуючи роботи ми з'ясували, що існує різниця між взаємодією дитина-мати і дитина-батько. Для вирішення питань взаємодій між такими зв'язками, доцільно покращити соціальне значення роботи із батьками різної вікової категорії, роботи із соціальними педагогами та практичними психологами.

Головною функцією сім'ї для дитини є виховна. Згідно проведеного дослідження, було з'ясовано вплив виховної функції на розвиток творчості у дитини та подальша реалізація творчості у взаємодію дитини та батьків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеєнко Т. Ф. Умови позитивної соціалізації дитини у сім'ї. Діти– батьки – сім'я. Київ : Науковий світ. 2005. Вип. 3. С. 37–39.
2. Основи гуманно-особистісного підходу до дітей в освітньому процесі Ш.О.Амонашвілі
http://www.sokal.lviv.ua/khram_sertsia/khram_sertsia_page__162.html
3. Безпалько О. В. Організація соціально-педагогічної роботи з дітьми та учнівською молоддю в територіальній громаді : монографія. К., 2006. 457 с. С. 46–54
4. Бех І.Д. Біля витоків сутності особистості. Шлях освіти. 2019. № 2. С. 10–14.
5. Богуш А. М. Формування мовної особистості на різних вікових етапах: Монографія. Одеса: ПНЦ АПН України, 2018. 272 с.
6. Братусь І. Формування навичок усвідомленого батьківства та ранній розвиток дитини: методичні матеріали. Практична психологія та соціальна робота. 2002. № 5. С. 36–49.
7. Варзацька Л.О. Активізація мовленнєвої діяльності учнів / Поч.шк. 1991.
8. Ващенко Л. Загальна середня освіта України в контексті міжнародних індикаторів: аналіт. доп. Міжнар. благод. орг. «Центр тест. технологій і моніторингу якості освіти». К. : МБО «Центр тест. технологій і моніторингу якості освіти»; Х.: Факт. 2013.
9. Великий тлумачний словник сучасної української мови / укл. В.Т. Бусел. К., Ірпінь : Перун, 2005. 1728. 64 с
10. Вовчик-Блакитна О.О. Співтворчість педагогів та батьків як умова розвитку особистісного потенціалу дитини. К.: «Мандрівець», 2016. С. 27– 41.
11. Гавриш Н.В. Розвиток зв'язного мовлення дошкільнят /Н.В. Гавриш. - К.: Шкільний світ, 2006. 119 с.

12. Горбунова В. Виховання без нервування. Х. : Клуб сімейного дозвілля. 2014. 396 с.
13. Горбунова В. Виховання без травмування або навіщо дітям дорослі? Х. : Клуб сімейного дозвілля. 2016. 320 с.
14. Гуманістична дидактика В.О. Сухомлинського / [Укладач і автор передмови В.І. Лозова]. Харків : ХНПУ, 2005. 116 с.
15. Помиткіна Л.В., Злагодух В.В., Хімченко Н.С., Погорільська Н.І. ПСИХОЛОГІЯ СІМ'Ї Навчальний посібник. Київ.- 2010. 265 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Pomytkina_Liubov/Psykholohiia_simji.pdf
16. Ушакова І.М. Психологія сім'ї. Конспект лекцій. Харків 2017.
http://univer.nuczu.edu.ua/tmp_metod/2067/Konspekt_lekcij_PsS.pdf
17. Думанська В. П. Відповідальне батьківство: теоретичний аспект. Демографія і соціальна економіка. 2015, №3(25) С. 75–86.
18. Єрастова Л. Вплив батьківського ставлення до дитини на розвиток її особистості. Завуч. 2004. № 40. С. 12–15.
19. Захаров А. І. походження дитячих неврозів і психотерапія.
<http://um.co.ua/3/3-9/3-96565.htm>
20. Капська А. Й. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю. К., 2001. 220 с.
21. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання : навч. посіб. 2-ге вид., допов. і переробл. К. : Вища школа, 2005. 342 с.
22. Особливості психічного розвитку дитини: вікові кризи, провідні види діяльності.
<https://svitovid6.webnode.com.ua/news/osoblivosti-psikhichnogo-rozvitku-ditini-vikovi-krizi-providni-vidi-diyalnosti/>
23. Бех, І. Д. Зростаюча особистість у перетворювальному просторі виховних настанов. Управління освітою. 2018. № 10. С. 6—17.
24. Бех, І. Д. Зростити моральну особистість - головна турбота. Дошкільне виховання. 2015. № 4.С. 6—8.
25. Ладивір С. Радість розвитку. Взаємодія дорослого з дитиною. К. : Редакції газет з дошкільної та початкової освіти, 2013. 128 с.

26. Муқан Н. В., Блавт О. З. Розвиток освіти в Україні на початку ХХІ століття: можливості та виклики. Гірська школа Українських Карпат. 2019. № 21. С. 44–49.
27. Новий тлумачний словник української мови. К.: Аконіт, 2008. 926с.
28. Каліман, О. МАК "Психологія виховання" : новий інструмент у роботі психолога / О. Каліман, О. Зінов'єв // Психолог. 2018. № 15-16. С. 54—61.
29. Оржеховська В.М. Взаємодія навчального закладу і сім'ї: стратегії, технології і моделі. Х. : Видавництво «Точка», 2007, 192 с.
30. Максименко С.Д. Загальна психологія. Видання 3 є, перероблене та доповнене. 272 с. <https://subject.com.ua> › pdf
31. Крива Н. Л. Особливості прояву довіри дитини старшого дошкільного віку до соціального оточення. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук. Київ, 2021. <http://psychology-naes-ua.institute/info/262/>
32. Соціологія: підручник / за заг. ред. В. М. Пічі. Львів: «Магнолія», 2009. 293 с.
33. Розвиток мовлення в дітей - Загальна психологія. <tps://pidru4niki.com> › rozvit..
34. Збереження психічного здоров'я дитини. 2017 р. <https://www.bsmu.edu.ua> › blog

ДОДАТКИ

Додаток А

Опитувальник «Взаємодія батько-дитина»

Інструкція: «Відзначте ступінь згоди з наступними твердженнями по 5-бальній системі. Оцініть твердження окремо для кожного батька в бланку відповідей: під буквою М - для матері, під буквою О - для батька.

5 - безсумнівно, так (дуже сильне згода);

4 - загалом, так;

3 - і так, і ні;

2 - скоріше ні, ніж так;

1 - ні (абсолютна незгода) ».

Перелік запитань:

1. Якщо вже він (а) чогось вимагає від мене, то обов'язково доб'ється цього.
2. Він (а) завжди карає мене за мої погані вчинки.
3. Я нечасто говорю йому (їй), куди йду і коли повернуся.
4. Він (а) вважає мене цілком самостійною людиною.
5. Можу розповісти йому (їй) про все, що зі мною відбувається.
6. Він (а) думає, що я нічого не досягну в житті.
7. Він (а) частіше зауважує в мені недоліки, ніж гідності.
8. Він (а) часто доручає мені важливі і важкі справи.
9. Нам важко досягти взаємної згоди.
10. Іноді він (а) може дозволити те, що ще вчора забороняв (а).
11. Я завжди враховую його (її) точку зору.
12. Я б хотів (а), щоб мої майбутні діти ставилися до мене так само, як до нього (до неї).
13. Я нечасто роблю з першого разу те, про що він (а) мене просить.
14. Він (а) мене нечасто лає.
15. Він (а) намагається контролювати всі мої дії і вчинки.
16. Він (а) вважає, що головне - це слухатися його (її).

17. Якщо у мене трапляється нещастя, в першу чергу я ділюся з ним (з нею).
18. Він (а) не розділяє моїх захоплень.
19. Він (а) не вважає мене таким розумним і здатним, як йому (їй) хотілося б.
20. Він (а) може визнати свою неправоту і вибачитися переді мною.
21. Він (а) часто йде у мене на поводу.
22. Ніколи не скажеш напевно, як він (а) поставиться до моїх слів.
23. Можу сказати, що він (а) для мене авторитетна людина.
24. Мені подобаються наші з нею (з ним) відносини.
25. Удома він (а) дає мені більше обов'язків, ніж у сім'ях більшості моїх друзів.
26. Буває, що застосовує до мене фізичні покарання.
27. Навіть якщо я не хочу, мені доводиться чинити так, як бажає він (а).
28. Вважає, що він (а) краще знає, що мені потрібно.
29. Він (а) завжди мені співчуває.
30. Мені здається, він (а) мене розуміє.
31. Він (а) хотіла б в мені багато чого змінити.
32. При прийнятті сімейних рішень він (а) завжди враховує моя думка.
33. Він (а) завжди погоджується з моїми ідеями та пропозиціями.
34. Ніколи не знаєш, що від нього (неї) очікувати.
35. Він (а) є для мене еталоном і прикладом у всьому.
36. Я вважаю, що він (а) правильно виховує мене.
37. Він (а) пред'являє до мене багато вимог.
38. За характером він (а) м'яка людина.
39. Зазвичай він (а) мені дозволяє повертатися додому, коли я захочу.
40. Він (а) прагне захистити мене від труднощів і життя.
41. Він (а) не допускає, щоб я помічав його (її) слабкості і недоліки.
42. Я відчуваю, що йому (їй) подобається мій характер.
43. Він (а) часто критикує мене по дрібницях.
44. Він (а) завжди з готовністю мене вислуховує.

45. Ми розходимося з ним (з нею) з дуже багатьох питань.
46. Він (а) карає мене за такі вчинки, які здійснює сам (а).
47. Я поділяю більшість його (її) поглядів.
48. Я втомлююся від повсякденного спілкування з ним (з нею).
49. Він (а) часто змушує мене робити те, що мені не хочеться.
50. Він (а) прощає мені те, за що інші покарали б.
51. Він (а) хоче знати про мене все: про що я думаю, як ставлюся до своїх друзів і т. д.
52. Я не раджуся з ним (з нею), з ким мені дружити.
53. Можу сказати, що він (а) - найближча мені людина.
54. Він (а) весь час висловлює невдоволення мною.
55. Думаю, він (а) вітає моя поведінка.
56. Він (а) приймає участь у справах, які придумую я.
57. Ми по-різному з ним (з нею) представляємо моє майбутнє життя.
58. Однакові мої вчинки можуть викликати у нього (неї) то зауваження, то похвалу.
59. Мені хотілося б бути схожим на нього (неї).
60. Я хочу, щоб він (а) завжди ставився (лась) до мене так само, як зараз.

1. Зображення щасливої сім'ї

(зображення з Інтернету)

2. Зображення нещасливої сім'ї

(зображення з Інтернету)